

Projekt studenata Odjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru
"Oživimo zidove"

CIKLUSI

otvorenje izložbe fotografija

Petak, 2.12. u 17 h

Odjel za povijest umjetnosti, Obala Petra Krešimira IV br, 2, I. kat, dv. 113

Izlažu: Boris Cvjetanović, Rino Efendić, Bojan Mrđenović i Jasenko Rasol

Izložbu možete pogledati od 2.12.2022. do 27.1.2023., srijedom i petkom od 18 do 20h.

Artist talk s Borisom Cvjetanovićem i Jasenkom Rasolom održat će se u 18h.

Vizual: Jasenko Rasol, iz serije „Distopija“

PREDGOVOR:

Izložba okuplja četvoricu fotografa čiji ciklusi prikazuju različite prostorne ambijente i vizualne narative o nazočnosti u prostoru, o njegovom prisvajanju. U odabranim radovima autori osobnim umjetničkim strategijama iscrtavaju prostor uz koji se usko veže kontinuirano i intenzivno ljudsko djelovanje kojime se taj prostor višeslojno i nepovratno modificira. Stoga se otvara pitanje na koji način se formira dijalog između čovjeka (kultura) i prostora (krajolik). Je li njihov odnos promjenjiv i lako odrediv? Mogu li se njihovi odnosi jednoznačno definirati u određenom prostoru? Lefebvre u djelu *The production of Space* navodi da „prostor ne smije biti pasivni *locus* socijalnih relacija”, već je aktivan, preuzima ulogu agensa, medija i rezultata ljudskih aktivnosti, iskustava i osjećaja.¹ On je kao takav nestabilno i promjenjivo mjesto koje je oživljeno ukupnošću koegzistentnih i istovremenih ciklusa koji se u njemu odvijaju.

U izloženim fotografijama do izražaja dolaze slojevitosti značenja koja su upisana u prostor gdje se elementi prirodnog isprepliću s elementima urbanog. Međutim, višeznačnosti koje proizlaze iz serija različitih vrsta lokacija u sebi ne nose isključivo ideju prostora kao skupa fizikalnih mjesta, već nam se on otkriva kao „kompleksan asamblaž”² razapet između materije i značenja – materije kao vidljive stvarnosti i značenja koja se iščitavaju u međuodnosima tih prikaza. Ljudski utjecaji ponekad su vidljivi tek u obliku tragova davno prisvojenih prostora, a danas napuštenih i prepuštenih nekontroliranom karakteru prirode. Tako **Jasenka Rasol** u svom ciklusu *Distopija* (2016.) na insceniran i vrlo precizan način bilježi ostatke minulog vremena nekadašnjeg slavnog turističkog kompleksa Haludova, remek-djela modernističke arhitekture, koje danas čovjekovom odsutnošću neminovno propada. Naslov ciklusa sugerira nepoželjnu sliku društva, nešto što se suprotstavlja utopiji kao idealnom mjestu koje je samim time nepostojeće. U procesu tzv. „društvene entropije” Rasol suptilno hvata privremenost odnosa dvaju elemenata – neslavne sudbine objekta i prirode koja sada trijumfira nad njim.

U ciklusu *Magistrala* **Bojan Mrđenović** dokumentaristički, analognom kamerom bilježi promjene uslijed neplaniranog razvoja turizma koje se vežu uz gradnju Jadranske magistrale. Njezinom izgradnjom šezdesetih godina prošlog stoljeća započela je stihijska gradnja okolnih objekata usko vezanih za pojavu intenzivne

---

¹ H. Lefebvre, *The production of Space*, Blackwell, 1974., 11.

² W. J. T. Mitchell, *What do Pictures want?*, The University of Chicago Press, 2005., 13.

turistikacije priobalja. Mrđenović u svojim radovima povremeno fotografira ljude koji su glavni akteri tih intervencija u prostor, ali prema riječima autora „oni su sami proizvod tog okoliša”. Ravnopravan su sudionik dinamike u kojoj se okoliš neprestano modificira i „prilagođava” turističkoj infrastrukturi unosnog kapitala.

U ciklusu *Priroda i grad Borisa Cvjetanovića* vidimo pak poznate i svakodnevne prizore koje autor u dokolici bilježi dok šeta ulicama gradova. Naizgled obični i neugledni kadrovi dijelovi su puno složenije strukture urbanog prostora u koji se upleće neobuzdani karakter prirode. U tzv. „poetici svakodnevnog” Cvjetanović prati igru između dvaju naizgled suprotstavljenih, pa čak i nepomirljivih entiteta te im na dovitljiv način pronalazi točke susreta. Nepomični i depersonalizirani kadrovi eksterijera, često u formi krupnog plana ili pak detalja u totalu, svjedoče o autorovoj viziji prostora podložnog spontanosti koji za njega predstavljaju „uigrani teatar”. Cvjetanović prisvaja prostor koji fotografira pa tako najobičniji subjekt pretvara u imaginarni, gotovo nadrealni iskaz stvarnosti gdje su iznenađenja uvijek moguća.

Rino Efendić u svojoj seriji fotografija crpi ideje iz neposredne okoline prikazujući dehumanizirane ambijente gradskih i prigradskih područja. Autor, u ulozi znatiželjnog *flâneura*, na neopterećen način iščitava njemu dobro poznate prostore. U prizorima pomalo zapuštenih, utišanih urbanih pejzaža „vidimo ambijent koji kao takav više ne postoji. Zagušen je svim i svačim do neprepoznatljivosti”, kako navodi autor. U prikazanim kadrovima praznih plaža i odbačenih predmeta ocrtava se odrednica protoka vremena u perifernim dijelovima obalnog grada koji je u ljetnim mjesecima napučen turistima. Napušteni prostori, koji su tijekom zimskih mjeseci u stanju hibernacije, ukazuju na posljedice raznovrsnih i permanentnih ljudskih zahvata koji krajolik preoblikuju u instrument društveno-političke moći.

Fotografiranjem silnica suodnosa unutar krajolika autori „prisvajaju fotografiranu stvar”³ te otvaraju narative društvenim i političkim uvjetima zabilježenih transformacija. Proživljeni prostori predstavljeni su kao mjesta gdje se na nekoherentan i neodrživ način upotrebljavaju resursi, kontroliraju uvjeti oblikovanja prostora i eksploatacije krajolika. Odsustvo čovjeka u fotografijama označava odmak od antropocentričnosti, stoga dehumanizirani prostor prestaje biti puka pozadina djelovanja dominantnih silnica moći već ga se može percipirati kao aktivan dio društvene sfere. Autori aktiviraju ulogu prostora koju on ima u svim društvenim odnosima i govore o posebnom načinu gledanja u

---

³ S. Sontag, *O fotografiji*, Kulturni centar Beograda, 2009., 14.

krajolik koji "umjesto da bude još jedno objašnjenje onoga što smo izgubili, predstavlja istraživanje onoga što još možemo pronaći".⁴ Fotografijama postavljenim zajedno u prostoru preispituju se načela prioriteta i uvjerenja kada je u pitanju upravljanje izgrađenim okolišem. Umjesto da pretpostavljaju međusobno isključiv karakter kulture i prirode, vizualni narativi promatraču sugeriraju njihovo povezivanje.

BIOGRAFIJE UMJETNIKA:

Boris Cvjetanović rođen je 1953. u Zagrebu, gdje živi i radi. Diplomirao je na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu, likovni smjer, a fotografijom se počeo baviti osamdesetih kao fotoreporter u Studentskom listu i Poletu. Njegov umjetnički razvoj povezan je s grupom PM (autori povezani s Proširenom medijskom galerijom, Zagreb). Od 1981. godine ima brojne samostalne i skupne izložbe u Hrvatskoj i inozemstvu. Uz fotografkinju Anu Opalić bio je hrvatski predstavnik na 50. venecijanskom bijenalu. Također je objavljivao fotografije u brojnim novinama i časopisima. U Japanu je dobio nagradu Nikon Camera Co za svoju izložbu -ism '95, na prvom međunarodnom foto-bijenalu u Tokiju. U Hrvatskoj je dobio Grand Prix na izložbi Hrvatske fotografije 1997. godine, kao i nagradu Homo Volans. Njegove su fotografije dio zbirki u Muzeju suvremene umjetnosti, Zagrebu, Muzeju fotografije Metropolitan u Tokiju, Hrvatskom povijesnom muzeju, Galeriji Dante Marino Cettina, Muzeju moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci, Galeriji umjetnina u Splitu te u brojnim privatnim zbirkama.

Rino Efendić rođen je u Sinju 1961., živi i radi u Splitu. Studirao je kameru na zagrebačkoj Akademiji za film, kazalište i televiziju te povijest umjetnosti i etnologiju na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Radio je u Školi likovnih umjetnosti u Splitu, gdje je predavao fotografiju. Vodio je Malu školu fotografije u OPUS-u i klubu Otok u Dubrovniku. Autor je brojnih izložbi fotografije, uličnih akcija i zvučnih instalacija. Suosnivač je umjetničke udruge KVART i dugogodišnji član Kino kluba Split u kojem vodi seminar Alternacije. Živa fotografija američke provenijencije izvršila je jedan od najvećih utjecaja na formiranje Efendićevog senzibiliteta. Izlagao je na više samostalnih i skupnih izložbi. Živi i radi u Splitu. Dobitnik je Nagrade 36. splitskog salona, održanog 2009. godine. Izlagao je na više samostalnih i grupnih izložbi u zemlji i inozemstvu.

Bojan Mrđenović rođen je 1987. godine u Virovitici. 2006. godine završio je opću gimnaziju u Daruvaru. Diplomirao je 2011. godine na preddiplomskom studiju

---

⁴ S. Schama, *Landscape and memory*, Alfred A. Knopf, Inc., 1995., 16.

povijesti umjetnosti i informacijskih znanosti u Zagrebu, a 2015. godine diplomirao je na diplomskom studiju filmskog i TV snimanje na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Na istom odsjeku danas radi kao predavač. Primio je Rektorovu nagradu Sveučilišta u Zagrebu. Član je Hrvatskog društva likovnih umjetnika i Hrvatskog društva filmskih djelatnika te je sudjelovao na brojnim samostalnim i skupnim izložbama. Na samostalnim izložbama fotografija izlagao je cikluse Dobrodošli, Budućnost, Uvozna pustinja, Toplice, Grčki dnevnik, Magistrala te je sudjelovao na nizu grupnih izložbi u Hrvatskoj i inozemstvu. Dobitnik je prve nagrade festivala Rovinj Photodays u kategoriji «Arhitektura», nagrade Red Carpet Art Award za mlade umjetnike i prvi dobitnik nagrade Marina Viculin za razvoj fotografskog stvaralaštva.

Jasenکو Rasol (Zagreb, 1969.) živi i radi kao samostalni snimatelj i fotograf u Zagrebu. Završio je Akademiju dramskih umjetnosti, odjel Filmsko i TV snimanje u Zagrebu. Studirao je 1991. godine na Glasgow University – Department of Photography. Od 1992. do 1996. godine je kameraman Reuters TV-a. Kasnije je radio za BBC, NBC, FUJI, CCN, HTV te je angažiran u dokumentarnim filmovima strane i domaće produkcije. Dobitnik je brojnih nagrada za svoj izvanredan rad. Ostvario je više od 40 samostalnih izložba, a sudjelovao je i na brojnim skupnim izložbama u Hrvatskoj i inozemstvu. Za potrebe serije 'Statisti' fotografirao statiste u filmovima 'Ljubav ili smrt' Danijela Kušana iz 2014., 'Zvizdan' Dalibora Matanića (2015.), 'Sve najbolje' Snježane Tribuson (2016.), 'Bijeg do mora' Veljka Bulajića (2017. i 'Dnevnik Diane Budisavljević' Diane Budisavljević (2018.).

IMPRESSUM:

Tekst predgovora: Ivana Kasalo

Kuriranje i organizacija: Ivana Kasalo, Tea Matijaš, Katarina Lapaš, Tamara Majcen, Nina Čolić, Frane Sorić, Dijana Šimić, Kristina Slobodanac, Beatrice Sić, Ivana Matić, Klara Vučetić, Lorena Lelas

Mentorstvo: Ivana Hanaček, Silvija Bekavac, Nikola Zmijarević

Postav: Nikola Zmijarević

Financijski podržali: Hrvatski studentski zbor, Sveučilište u Zadru i Odjel za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru